

נועים אליעזר

הקרי משפט
עמותה לחקר המשפט היהודי (ע"ד)
שיעורי מורינו הגאון רבי אליעזר רוט שליט"א
שלח תשפ"א * מס' 186

בגדר החיוב בציצית דילפיין מדכתיב בני ישראל

דבר אל בני ישראל ואמרת אליהם ועשו להם ציצית על כנפי בגדיהם וגו' (במדבר ט"ו, ל"ח).

בספרי זוטא (פיסקא ל"ח) דרשינן, בני ישראל חייבים בציצית, ואין הגוים חייבים בציצית. או בני ישראל פרט לגרים, אמרת ויאמר ה' אל משה לאמר, לרבות יחידים.

הערה בדרשת הספרי זוטא

א) הנה דרשת הספרי זוטא הנ"ל צ"ב, דאמאי הוצרכנו לילפותא לרבות יחידים, ומהיכי סלקא דעתא לפוטרים. - ועוד צ"ב, איך באמת מרבינן להו מדכתיב ויאמר ה' אל משה לאמר.

קושיית המג"א בזית רענן בדרשא הנ"ל

ב) ויעול' בפירושו המגן אברהם על הילקוט שמעוני "זית רענן", שהעיר כן. וז"ל: "צ"ע פשיטא, דבשלמא לעיל גבי שקלים איצריך לרבות שיחידים המוסרין לציבור אף על פי שהן פטורין הוי קקרבן ציבור, אבל הכא פשיטא דיחידין חייבים. - וי"ל דסלקא דעתא אמינא דדוקא שמתפלל עם הציבור חייב בציצית, אבל ביחיד לא, קמ"ל". עכ"ד.

ביאור ה"משך חכמה"

ג) ובספר "משך חכמה" (כאן) ביאר, דקס"ד דמאחר והטעם במצוות ציצית היא כדי שלא יתורו אחרי לבבכם, אם כן הוה דהגדולים במעלה פטורים, דיחידים היינו תלמידי חכמים, וכדאיתא בתענית (י). ולהכי אשמעינן, דאפילו אם הם גדולים במעלה כמו משה רבינו, אפילו הכי חייבים בציצית.

דברי ה"משך חכמה"

דיעווי"ש ב"משך חכמה" שכתב: "פירוש, כדאמר בתענית פ"ק (י). הגיע י"ז

קרקפתא כו'. והיינו דמה"ט כתיב "וידבר" ולא "ויאמר", משום דיש אפשרות של פטור במצוות תפילין למשה כשעוסק בתורה]. וכן במכילתא (ל"א, י"ג) אך את שבתותי שמרו, דפקוח נפש מצוה בגדולי ישראל (יזמא פ"ד), ומשה בעצמו, לכן כתוב שם (שמות ל"א, י"ב) ויאמר ה' אל משה [והיינו משום דגם משה מצווה לחלל שבת במקום פיקוח נפש, דילפינן מקרא אך את שבתותי תשמורו, דהא נעשה על ידי גדולי ישראל].

קושיית המג"א בס"י י"ד ס"ב

ד) והנה בשו"ע או"ח (סימן י"ד סעיף א') קיי"ל דאשה כשירה לעשיית ציצית, דמבני ישראל ממעטינן רק לגוי. - והמגן אברהם (שם ס"ב) הקשה, דהא בכל דוכתי דרשינן בני ישראל ולא בנות ישראל, כדאיתא בקידושין (ל"ו).

בפלוגתא דקמאי

והנה באמת זהו טעמו של מהר"ם שפסל נשים לעשות ציצית, וכמו שהביא בביאור הגר"א (שם) בשם הגהות מיימוניות. אך ר"י פליג וס"ל דנשים כשירות לעשיית ציצית, ור"ת פסלם מטעם דכל שישנו בקשירה ישנו בכתיבה. והובא בתוס' בגיטין (מ"ה:) בד"ה כל כו'. - ומעתה קשה לשיטתם קושיית המגן אברהם הנ"ל דמאי שנא ממשנתנו דקידושין (ל"ו). דממעטינן לנשים מדכתיב בני ישראל ולא בנות ישראל.

בשיטת הרמב"ם בפיהמ"ש בפ"ק דקידושין

אכן הרמב"ם בפיהמ"ש בקידושין (ל"ו). ביאר דאין המיעוט מדכתיב בני ישראל, דהוה במשמעותו כולל גם נשים, אלא ממעטינן מדכתיב בהו לשון זכר והניף והגיש, בהכרח דמסתמא היכא דכתיב בני ישראל כגון בציצית דלא כתיב לשון זכר, רק ועשו להם ציצית שפיר הו"ל נשים בכלל בני ישראל.

במרחשון ולא ירדו גשמים התחילו היחידים מתעניין, ובגמ' מאן יחידים, אמר רב הונא רבנן וכו', ת"ר אל יאמר אדם תלמיד אני איני ראוי להיות יחיד, אלא כל תלמידי חכמים יחידים, אי זהו יחיד ואיזהו תלמיד, יחיד כל שראוי למנותו פרנס על הציבור וכו'. ולזה אמר דסלקא דעתא אמינא, דכיון דלמען שלא תתורו אחרי לבבכם וכו' (במדבר ט"ו, ל"ט), אם כן הגדולים במעלה [שהם נקראים יחידים] פטורים, לכן אמר דאף אם הם גדולים כמשה רבינו במעלה חייבים בציצית. - ולכן כתוב ויאמר ה' אל משה לאמר [ולא ידבר כמו בכל התורה], שכל מקום כתוב כשהיה צריך לעשות תיכף, כמו גבי עגלות (במדבר ז', ד' - ה') קח מאתם, וכמו (במדבר כ"ז, ו' - ז') כן בנות צלפחד דוברות נתן תתן להם וכו'. כן כאן היה משה צריך לעשות ציצית בעצמו. ופשוט. [והיינו דזהו גופא הראיה מכאן שנצטוו אף יחידים הגדולים במעלה, מדחזינן דכתיב "ויאמר", לצוות גם את משה רבינו]. עכ"ד.

בהילוק בין ציצית לתפילין

וע"ש ב"משך חכמה" שהעיר, דאמאי בפרשת תפילין, (שמות י"ג, א ט') כתיב "וידבר ה' וגו'", ולא כתיב "ויאמר" כמו בציצית, והרי גם משה רבינו חייב בה. וכתב: "אולם בתפילין, דריש במכילתא (פרשה י"ג, ט') דעוסק בתורה פטור [דרשינן, ולזכרון בין עיניך למען תהיה תורת ה' בפך, מכאן אמרו המניח תפילין כאילו קורא בתורה, וכל הקורא בתורה פטור מן התפילין]. יעוין שו"ע או"ח סימן ל"ח סעיף י', בביאורי הגר"א. [דבשו"ע שם כתב דהקורא בתורה פטור מהנחת תפילין כל היום זולת בשעת קריאת שמע ותפילה. והגר"א כתב כן, מכילתא פרשת ב, למען תהיו תורת ה' בפך, מכאן אמרו כל המניח תפילין כאילו קרא בתורה, וכל הקורא בתורה פטור מתפילין. והובא בתוס' ב"ר"ה (י"ז) בד"ה

לחבוש בבית הסוהר בשבת

- דיעוי"ש בפי"המ"ש להרמב"ם, שפירש
דהא דממעטינן התם במשנתנו לנשים,
הוא משום דכתיב והניף והגיש והקטיר
וקמץ ומלק, דנאמר בלשון זכר. [והיינו דלא
כמבואר בפשטא דסוגיא התם, דהמיעוט הוא
מדכתיב בני אהרן, ודרשינן בני אהרן ולא
בנות אהרן. ובהכרח דס"ל להרמב"ם דמהא
דכתיב בני אהרן לחודא אין בזה כדי למעט
לנשים, וכמו דנקטינן דמבני ישראל לא
ממעטים נשים, אלא מדכתיב והניף והגיש
בלשון זכר. והיינו משום דבני אהרן הוא שם
כולל לשבט כהונה, כמו בני ישראל דהוא שם
כולל לכל עם ישראל, אלא רק מאחר דהא
דשינו במשנתנו באו בפסוק בלשון זכר,
ממעטינן נשים].

בדברי הרמב"ם פ"א מביהב"ה הי"ב

והרמב"ם (פ"א מבית הבחירה הי"ב) כתב, דבבני
המקדש הכל חייבים לבנות ולסעד בעצמם
ובמזונם אנשים ונשים כמקדש המדבר.
- אולם הריטב"א בקידושין (ל"ו), הקשה
דכיון דממעטינן בני ישראל ולא בנות
ישראל, הרי כתיב דבר אל בני ישראל ויקחו
לי תרומה, ואפ"ה כתיב ויבואו האנשים
על הנשים. ותירץ הריטב"א דשאני התם
דהנשים מעצמן הביאו תרומתם, ולא נצטוו
בכך. אי נמי דהוה נדבה, וכבר נתרבו נשים
בגדר ונדבה, כדדרשינן מאיש איש לרבות
גויים שנודרין ונדבין, וכל שכן נשים. ע"ש
בחידושי הריטב"א. - ובשיטת הרמב"ם הרי
אין לתרץ כשני התירוצים הנ"ל, דהא כתב
הכל חייבין בין אנשים בין נשים, והחויב בזה
ילפינן ממקדש שבמדבר. וגם כתב דמלבד
החויב לסייע במזונן חייבים לבנות ולסעד
בעצמם, דאין זה ענין לפרשה דנודרין נדרים
ונדבות דלא קאי רק על הקדש ממון, אבל לא
בחיובי הגוף. - אכן לפי מה שכתב הרמב"ם
בפי"המ"ש הנ"ל אתי שפיר, דהא מבני ישראל
בסתמא לא ממעטינן לנשים, אלא רק המנויין
במשנתנו שם שנכתבו בלשון זכר. ולכן
בפרשת תרומה דכתיב דבר אל בני ישראל
ויקחו לי תרומה, הוי ליה נשים בכלל החויב
גם כן, ומזה ילפינן לדורות.

**ויקריבו אותו המוצאים אותו מקושש
עצים ויניחו אותו במשמר**
(במדבר ט"ו, ל"ג).

ברבינו בחיי (כ"א), ויקריבו אותו. ליל
מוצאי שבת.

בתשו' רב שרירא גאון

א הנה הב"י באו"ח (סימן רס"ג) הביא מתשו'
רב שרירא גאון, שהובאה בספר "שבלי
הלקט" (סימן ס'), וז"ל: "וכתוב עוד שם שאלה
לר' שרירא גאון [בתשו' גאוני מזרח ומערב
סימן קמ"ו], מי שעבר עבירה בשבת או בחול
ולא נזכר אלא בשבת ומתיראין שמא יברח
למוצאי שבת, יכניסוהו לבית הסוהר או
ילקוהו בשבת. והשיב, אין מלקין ואין מכניסין
לבית הסוהר ביום טוב, וכל שכן בשבת, דהני
מילי דינא אינון, ואין דנין ביום טוב ובשבת
(ביצה ל"ו:), ואם ברח אין עלינו כלום". ע"כ.

דברי הרמ"א באו"ח סי' של"ט ס"ד

והרמ"א הביא הך תשו' (בסימן של"ט סעיף ד')
בזה"ל: "אסור לתפוס ולהכניס לבית הסוהר
מי שנתחייב איזה עונש כדי שלא יברח, וכל
שכן שאסור להלקותו דהוי בכלל דין, ואם
יברח אין עלינו כלום".

הערת ה"כנסת הגדולה"

ב ויעוי"ש בספר "כנסת הגדולה", שהביא
תשו' רב שרירא גאון דמותר לחבוש אדם
בבית סוהר בשבת, והוא מספר "שערי
תשובה" (סימן קפ"ב), שהובא שם השאלה
הנ"ל, והשיב בזה"ל: "ודאי יכניסוהו לבית
הסוהר, ואל ילקו בשבת או ביום טוב מפני
חלול, ואל תחושו להכניסו לבית הסוהר
שלא יהיה צואר הדיינים תחת צוארו ומותר".
עכ"ל. - וע"ש בהגהות שכתב דהוא מגאון
אחר, ולא מרב שרירא גאון.

קשיית השבות יעקב"

ג והנה בתשו' "שבות יעקב" (ח"א סימן י"ד)
הקשה מהא דהכניסו את המקושש לבית
האסורים בשבת. וז"ל: "מלבד שעיקר
תשובה זו דרב שרירא לא ברירה כל

כך, דאף שאין עונשין שום עונש בשבת
ויום טוב מדאורייתא, וכמ"ש הרמב"ם פכ"ד
מהלכות שבת ע"ש, ובתשו' אמונת שמואל
סימן י"ד, מכל מקום הא מצינו להדיא בקרא
פרשת שלח כך, ויקריבו אותו המוצאים
אותו מקושש עצים ויניחו אותו במשמר,
ודרשינן בגמ' דסנהדרין דף מ"א המוצאים
אותו מקושש שהתרו בו ועדיין הוא מקושש,
משמע פשטא דקרא שהניחו אותו מיד
במשמר אף ביום השבת כו'. ומה שכתב דהוי
דינא ואין דנין ביום טוב ושבת, הא עיקר דינא
דאסור בשבת ויום טוב הוא רק גזירת חכמים
שמה יכתוב פסק דין, וזה אפשר לא שייך
בחבישה בעלמא עד שיצא דינו אחר שבת
כו'. אך מי ימלא לבו לחלוק על דברי הגאון
בלי ראיה ברורה, ואין משיבין את האר"י.
עכ"ד השבות יעקב.

קשיית החיד"א ע"ד השבוי

ד אולם הרב החיד"א ב"ברכי יוסף" (בשיורי
ברכה סימן של"ט סק"ב) העיר על דברי השבות
יעקב, דהלא השבוי" כתב בתשו' הנ"ל
דחבישה בבית הסוהר אינה אסורה אלא רק
מדרבנן, ואם כן מה שייך להקשות מהפסוק
כאן.

מבאר דברי השבוי

ה אכן המעיין בשבות יעקב מתבאר
דבתחילת דבריו דן איזה איסור יש להעניש
בשבת, ואין זה ענין לדברי רב שרירא גאון
דלא נחית לאסור מאיסור דאורייתא לעונש
בשבת, אלא רק מאיסור דרבנן דנראה כמו
דין. והשבות יעקב העיר מסברא דהטעם
דאסור לדון בשבת הוא מגזירה שמא יכתוב,
וזה לא שייך בתפיסה בבית האסורים.
אלא דאין על כך ראיה ברורה. ומה שהביא
מהפסוק כאן, הוא רק לצדד אם חבישה בבית
הסוהר הוי כעונש. ודו"ק.

הערה מרבינו בחיי

ו הן אמת דברבינו (כ"א) מפורש דלא חבשוהו
בשבת, אלא במוצאי שבת, וממילא לא קשה
הקושיא הנ"ל.

האם הפרשת תרומות ומעשרות היא מצוה חיובית

והיה באכלכם מלחם הארץ תרימו תרומה לה' (במדבר ט"ו, י"ט).

בדקדוק לשון הפסוק "באכלכם"

א) הנה פשיטה דקרא משמע דמצוות תרומה היא דוקא באכלכם, אבל אם לא בא לאכול פטור. - אך לא מצינו למילף, אלא דרשינן דבעינן מידי לאכילת אדם, ולא ילפינן דאין חייב אלא כשבא לאכול.

פלוגתא דרש"י והרמב"ם אם

מצוות הפרשת תרומה או

מצוה חיובית או מתיר

ב) אכן נחלקו בזה רש"י בגיטין (מ"ז:) בד"ה מדאורייתא כו', והרמב"ם (בספר המצוות, מצוה קכ"ו וקמ"ו. ופ"ב מתרומות ה"א), אם הפרשת תרומות ומעשרות היא מצוה חיובית, או רק מתיר. - דרש"י ס"ל דהפרשה לא היא מצוה חיובית, אלא כשרוצה לאכול חייב להפריש מקודם. - והרמב"ם ס"ל דאיכא מצוה חיובית להפריש תרומות ומעשרות.

דברי רש"י

ג) דהנה רש"י בגיטין (מ"ז:) בד"ה מדאורייתא כו', כתב: "טביל ואסיר ליה באכילה, ולא מצוה דרמיא עליה היא, אלא אם כן אוכלן או מוכרן דקא משתרשי ליה". עכ"ל. ומבואר מדברי רש"י דהמצוה של הפרשת מעשר, אינו חייב אל אם רוצה לאכול או למכור הטבל כדי להתירה באכילה. והיינו, דהפרשה אינה מצוה חיובית, אלא הוא כעין מתיר לאיסור טבל.

ביאור ה"אמרי בינה" לשיטת רש"י

והנה בחולין (קל"א.) גרסינן, ת"ש הרי שאנסו בית המלך גרנו, אם בחובו חייב לעשר, אם באנפרות פטור מלעשר. שאני התם דקא משתרשי ליה. ופירש רש"י בד"ה שאני כו', בזה"ל: "התם לאו בהוצאה בדיינין תנן בה, אלא חיובא בעלמא כשאר חיובי מעשרות,

ואחר יאכל בשרו, ושלא יהיה להן היתר אלא בשחיטה לבד". עכ"ל.

דברי הרמב"ם בהלכותיו

והרמב"ם (פ"ב מתרומות ה"א) כתב: "כל אוכל אדם הנשמר שגידוליו מן הארץ חייב בתרומה, ומצות עשה להפריש ממנו ראשית לכהן, שנאמר ראשית דגן תרושך ויצהרך תתן לו". עכ"ל. - ויעוי' בדברי הרמב"ם (פ"ה משחיטה ה"א) שכתב: "מצות עשה שישחוט מי שירצה לאכול בשר בהמה חיה ועוף, ואחר כך יאכל". עכ"ל. הרי דשאני מצוות שחיטה דהיא לצורך להתירו באכילה, ושאיני ממצות הפרשת תרומות ומעשרות דאיכא חיוב להפריש אפילו אם אינו רוצה לאכול.

דברי הרמב"ם בפרטי המצוות

ויעוי' בפרטי המצוות שכתב הרמב"ם בתחילת הלכותיו. - דבריש הלכות תרומות, כתב: "להפריש תרומה גדולה". - ובריש הלכות שחיטה, כתב: "לשחוט ואחר כך יאכל".

דקדוק האבני נזר מהרמב"ם

פי"א מהלכות ברכות

ובתשו' "אבני נזר" (יו"ד סימן שצ"ו סק"ה) דקדק כיו"ב בשיטת הרמב"ם, ממה שכתב הרמב"ם (פי"א מהלכות ברכות הלכה ט"ו) בביאור החילוק בין ברכות שמברכין "על", ובין ברכות שמברכין בלמ"ד, ופירש דנוסח הברכה במצוות שחיטה הוא בעל "וצונו על השחיטה", ולא בלמ"ד "וצונו לשחוט", הואיל ודברי הרשות הן, ואפילו שחט לעצמו מברך על השחיטה. ולפי זה מהא דלענין תרומה כתב הרמב"ם (פי"א מברכות ה"ב) שמברך "להפריש תרומה", מוכח דהפרשת תרומה היא מצוה חיובית, דאי לאו הכי היה צריך לברך "על הפרשת תרומה". אלא ודאי דשיטת הרמב"ם דהפרשת תרומות ומעשרות היא מצוה חיובית.

וחיובא ודאי איכא עליה, דהא משתרשי ליה, כלומר משתכר הוא בה, שהרי היה צריך לפרוע מעות". עכ"ל. והיינו, דאין הנדון מענין חיוב ממון לבעל דין או לתובע כלל, אלא חיוב מצד מצוות מעשר, דאפילו אם לקחו המלך, אם משתרשי חייב לעשר. וכמו שפירש רש"י (שם לעיל) בד"ה חייב כו', דחייב לעשר ממקום אחר, דאכתי מחוייב במצוות מעשר, אלא משום שאינו בידו, חייב להפריש ממקום אחר. - ובספר "אמרי בינה" (דיני תרומות ומעשרות סימן ג' וסימן ה') פירש הסוגיא דמשתרשי חייב להפריש, על פי דברי רש"י בגיטין (מ"ז:) בד"ה מדאורייתא כו', דהמצוה של הפרשת מעשרות אינו חייב אלא אם רוצה לאכול או למכור הטבל כדי להתירה באכילה, דהפרשה אינה מצוה חיובית, אלא הוא כעין מתיר לאיסור טבל. ועוד מבואר דהמוכר טבל חייב לעשר כמו אם רוצה לאכול, משום דמשתרשי ליה על ידי הטבל הוא כעין אוכל, דבשניהם יש לו הנאה מלכלות הטבל מידו. וזהו שפירש רש"י דחיובא בעלמא כשאר חיובי מעשרות, אפילו שאין חיוב להפריש מכל טבל שיש לו תרומות ומעשרות אם לא רצה לאוכלה, מכל מקום הכא משום דכבר משתרשי ליה, מחוייב להפריש, דהוי הנאת כילוי כמו אכילה. - ויעוי' בגיטין (מ"ד.) ברש"י בד"ה דקא משתרשי כו', שפירש דנהנה מהם שפורע חובו הלכך לענין עישור חייב במעשר.

דברי הרמב"ם בספר המצוות

ד) אולם מדברי הרמב"ם בספר המצוות מתבאר דהפרשת תרומות ומעשרות היא מצוה חיובית. - דבמצוות תרומה (מצוה קכ"ו) כתב: "היא שצונו להוציא תרומה גדולה". עכ"ל. וכן במצוות מעשר (במצוה קכ"ז) כתב: "היא שצונו להוציא המעשר מצמח הארץ". עכ"ל. - אולם במצוות שחיטה (במצוה קמ"ו) דקדק דאין זה אלא רק היתר לאכול בשרו. - וז"ל: "היא שצונו לשחוט בהמה חיה ועוף,

בפלוגתא דהרמב"ם והרמב"ן האם במצוות תרומה יש שתי מצוות

ה) והנה נחלקו הרמב"ם והרמב"ן (בספר המצוות, שורשך י"ב) האם מצוות תרומה יש בה שתי מצוות, אחד הפרשת תרומה, ועוד נתינת תרומה לכהן, כדעת הרמב"ן. והרמב"ם ס"ל דתרווייהו נכללו במצוה אחת דנתינה. - ויעוי' בהגהות "מצפה איתן" בגיטין (מ"ז:) שביאר, דאין לומר דלהרמב"ן ההפרשה היא מצוה בפני עצמה, דהא בהכרח הוי מצוה חיובית להפריש תרומה. אלא די"ל דגם לדעת הרמב"ן כדי לאכול מטבל, צריך לקיים מקודם מצות הפרשת תרומה. אבל לדעת הרמב"ם דכולל מצות הפרשה ונתינה למצוה אחת, וכתב (במצוה קכ"ו) "היא שצונו להוציא תרומה גדולה, מדכתיב ראשית דגן תתן לו", בהכרח דהפרשה הוא חלק ממצוות נתינה, דתתן לו. ודומה לראשית דגן, דמובא בהאי קרא יחד, דכתיב ראשית דגן תרשך ויצהרך וראשית גז צאנך תתן לו. ומתבאר דמצות תרומה הוא ביסודו מצות נתינה לכהן כראשית הגז, דאינו תלוי אם רוצה או לא, אלא הוא מצוה חיובית ליתן ראשית הגז לכהן, רק דבתרומה דינו הוא דצריך הפרשה מקודם, כדילפינן מחלה.

בסוגיא דב"מ פ"ח ע"ב

ו) והנה בשיטת רש"י דהפרשת תרומות ומעשרות הוי רק מעשה היתר בעלמא, יתפרש הכי סוגיא דב"מ (פ"ח:), דדרשינן מדכתיב עשר תעשר, וסמיק ליה ואכלת לפני ה', דדוקא אם עשה מירוח על דעת לאכול, חייב במעשרות. אבל אם עשה מירוח על דעת למכור את התבואה, פטור מהמעשר. וכיון דחזינן דמעשר תלוי דוקא כשממרח על דעת לאכול, מוכח דגדר מצוות הפרשת תרומות ומעשרות הוא בגדר היתר לאכילה. - ואף על פי דברש"י בגיטין (מ"ז:) בד"ה מדאורייתא כו', משמע דגם המוכר צריך להפריש כמו האוכל משום דמשתרשי ליה, הגם דאין זה רק להתיר אכילה. צ"ל דחיובו של המוכר, הוא מדרבנן. - אמנם בספר "אמרי בינה" (דיני

תרומות ומעשרות סימן ג' וסימן ה') נקט בשיטת רש"י דהמוכר חייב מדאורייתא.

הקירת ה"אתוון דאורייתא" בנדר איסור טבל

ז) והנה בספר "אתוון דאורייתא" (כלל ב') האריך לדון האם איסור טבל הוא איסור עצמי, דהיינו איסור מחודש של טבל. או דלמא דיסוד איסור טבל הוא מחמת התרומה שמעורבת בו, וגדר האיסור הוא מחמת התערובת.

בפלוגתא דרש"י ותוס' ביבמות פ"ו ע"א

ויעוי"ש בספר "אתוון דאורייתא" דמייתי דנחלקו בזה רש"י ותוס' ביבמות (פ"ו:) - דיעוי"ש בתוס' בד"ה מה תרומה טובלת כו', שכתבו: "פירש בקונטרס, בשלא הופרשה חייבין מיתה על אכילתו של טבל, דה אתרוה מיתה כתיבה ביה". עכ"ל. ומבואר דשיטת רש"י דאיסור טבל הוא משום תרומה המעורבת בו, ואין זה איסור מחודש של טבל. - אולם התוס' פליגי, וביארו דאיסור טבל הוא איסור מחודש, וכדחזינן דטבל נאסר גם לכה, כדכתיב ולא יחללו את קדשי בני ישראל אשר ירימו, בעתידים לתרום הכתוב מדבר. ומוכח דאיסור טבל אינו משום התרומה ומעשרות שיש בה, דהרי תרומות ומעשרות מותרים לכהן.

הערה בשיטת רש"י דאיסור טבל הוא מפני דתרו"מ מעורבין בו דא"כ אין ההפרשה בנדר מעשה המתיר

ח) והנה מעתה יש להעיר בשיטת רש"י, דכיון דס"ל דאיסור טבל הוא משום התרומות ומעשרות שמעורבין בו, ואין זה איסור מחודש של טבל בפני עצמו, אם כן אין מעשה הפרשה בגדר מתיר, רק בגדר מברר את חלק התרומה שבו לכהן, ואם כן היאך אפשר לומר דמצוות הפרשה היא רק מתיר, הרי חלק התבואה שאינו תרומה הוא מותר ועומד מעיקרא, ואין זה חלות היתר.

מבאר דשיטת רש"י דאיכא מצוה להפריש תרו"מ אלא דמחוייב בזה רק כשרוצה לאכול ולא קודם

ונראה ליישב, דרש"י ס"ל דודאי דמצות הפרשה היא מצוה חיובית ולא רק מתיר לחודא, ומש"כ רש"י בגיטין (מ"ז:) בד"ה מדאורייתא כו' דהפרשה הוא מעשה מתיר לתקן מאכלו, כוונתו הוא דאין זמן החיוב להפריש אלא בשעה שרוצה לאכול, אבל ההפרשה הוי ליה מצוה לברר חלק התרומה, ולא רק מתיר לחודא, אלא דאינו מתחייב במצוה זו להפריש תרומה עד שירצה לאכול, ואז צריך לברר חלק התרומה מקודם לכהן. וזהו שכתב רש"י שם: "דמעשר טביל ואסר ליה באכילה, ולא מצוה דרמיא עליה היא". עכ"ל. והיינו דמפאת מה שהמעשר שעשאו טבל אוסרו באכילה אין זה מצוה דרמיא עליה, אבל כשרוצה לאכול הוי ליה מצוה דרמיא עליה.

בביאור שיטת הרמב"ם

ט) והנה לפי מה שנתבאר י"ל דגם הרמב"ם ס"ל הכי, ובאמת אין מצוה חיובית להפריש חלה מיד, די"ל דמש"כ בספר המצוות שיש מצוה להפריש תרומה, הכוונה היא כמשנ"ת בשיטת רש"י, דאין זה מעשה מתיר בעלמא, אף על פי שאין חיוב בהאי מצוה קודם שבא לאכול בעצמו, דבכהאי גוונא חייב ליתן גם חלק הכהן. - ויש לדון על פי זה בדקדוק האבני נזר הנ"ל מהרמב"ם שכתב דנוסח הברכה הוא "להפריש תרומה", ולא "על הפרשת תרומה", דבהכרח אין זה רשות אלא מצוה, דאין הכרע מזה דחייב להפריש מיד, דודאי יש מצוה להפריש, רק שמצוותו היא כשבא לאכול, אך אין זה רשות בעלמא.

דברי הט"ז ביו"ד סי' א' ס"ק י"ז

י) והנה הט"ז ביו"ד (סימן א' ס"ק י"ז) כתב: "אבל בהפרשת תרומה הוה עיקר הברכה על מצות הפרשה, לא על איסור אכילת טבל, שהרי מצות ההפרשה חיוב עליו אפילו אם אינו רוצה לאכול מן התבואה עדיין". עכ"ד. והיינו דס"ל להט"ז דההפרשה הוי מצוה חיובית.

השגת הגרעק"א ע"ד הט"ז

אולם הגרעק"א בהגהותיו (שם ס"ק כ"ז) השיג על הט"ז, בזה"ל: "שהרי מצות הפרשה. לא מצאתי זה דבפשוטו הוא רק כשרוצה לאכלו אסור עד שהפריש תרומה. ובמגן אברהם (ריש סימן ח' סק"ב) כתב כן לענין חלה ע"ש, והרי נמי בתרומה". עכ"ד הגרעק"א. [והיינו, דהמגן אברהם (באו"ח סימן ח' סק"ב) כתב דהפרשת חלה אינה מצוה כל כך, דאינו עושה אלא לתקן מאכלו, דומיא דשחיטה.

בתשו' רבינו אברהם בן הרמב"ם

(א) והנה כדעת הגרעק"א מצינו בשו"ת "ברכת אברהם" לרבינו אברהם בן הרמב"ם (בסימן י"ד), שכתב שם: "ועוד עיקר עשור ודאי מצוה דאורייתא הואי, האי מצוה שאינה חובה היא, כמצות עירוב חצרות, שאין אדם חייב לעשר פירותיו, אלא אם ירצה אדם להניח פירותיו טבולים כל הימים ויאכל מפירות אחרים מתוקנים הרשות בידו, ואינו מבטל מצוה". עכ"ל.

חקרי משפט

עמותה לחקר המשפט היהודי
(ע"ר) מס' 580442473

לעמותה אישור מס הכנסה
לפי סעיף 46
לפקודת מס הכנסה.

משרד:

רח' הרב קוטלר 21 ב"ב,
טל/פקס: 03-5785091

דוא"ל:

chekermishpat@gmail.com

Chikrei Mishpat Institute

Office:

21 Harav Kotler St.

Bney Brak

Tel / fax: 03-5785091

